

PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
MAREK NIECHCIAŁ

DDK-61-3/15/MF

Warszawa, dn. 2 czerwca 2016 r.

DECYZJA Nr DDK-14/2016

I. Na podstawie art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 184 ze zm.), w związku z art. 7 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 1634), po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w toku którego zostało uprawdopodobnione, że **Bank BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku** stosuje praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegającą na sprzecznym z umowami o kredyt hipoteczny wyrażony/denominowany/indeksowany we frankach szwajcarskich zawartymi z konsumentami nieuwzględnianiu przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów ujemnej stawki bazowej LIBOR, w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu, mimo że suma odsetek należnych dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów przekracza 1 grosz, co może naruszać art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 171, poz. 1206 ze zm.) oraz godzić w zbiorowe interesy konsumentów, oraz po złożeniu przez Bank BPH Spółkę Akcyjną z siedzibą w Gdańsku w toku postępowania zobowiązania do podjęcia działań zmierzających do zakończenia naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i usunięcia jego skutków poprzez:

1. przeliczenie oprocentowania kredytów hipotecznych wyrażanych/denominowanych/indeksowanych we franku szwajcarskim, zawartych z konsumentami, wykonywanych w dacie uprawomocnienia się niniejszej decyzji, z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla wszystkich okresów odsetkowych rozpoczynających się nie później niż w dniu poprzedzającym dzień, w którym decyzja zobowiązująca stanie się prawomocna, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjęła wartość ujemną i dokonanie zwrotu na rzecz klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku w drodze przeksięgowania wewnętrznego na poczet raty kredytu należnej w najbliższym terminie płatności, z opisem „korekta - ujemny indeks” kwoty wynikającej z różnicy między tak obliczonym oprocentowaniem kredytu a oprocentowaniem rzeczywiście pobranym – w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji,

2. obliczanie oprocentowania kredytów wskazanych w punkcie 1 powyżej z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR na bieżąco, dla okresów odsetkowych, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, rozpoczynających się w dniu, w którym niniejsza decyzja zobowiązująca stała się prawomocna lub po tym dniu – pod warunkiem, że suma odsetek należnych w poprzednich okresach odsetkowych oraz w bieżącym okresie odsetkowym przekracza 1 grosz – w ten sposób, że odsetki w danym okresie odsetkowym, w którym suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, będą pomniejszać ratę kredytu należną w kolejnym terminie płatności przypadającym po tym okresie odsetkowym w formie przeksięgowania wewnętrznego zapisem „korekta - ujemny indeks”,
3. przesłanie do klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku posiadających kredyty wskazane w punkcie 1 powyżej, drogą pocztową lub elektroniczną, komunikatu informującego ich o działaniach podjętych przez Bank BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku, o których mowa w punktach 1 i 2 powyżej; komunikat będzie zawierał informację, że wskazane w nim działania podejmowane przez Bank BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku stanowią wykonanie zobowiązania nałożonego na Bank BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w decyzji zobowiązującej, z podaniem jej numeru i daty wydania; akcja informacyjna do klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku zostanie zakończona w terminie do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu wydania decyzji zobowiązującej,
4. opublikowanie odnośnika do niniejszej decyzji na głównej stronie internetowej Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku (w dniu wydania decyzji jest to strona: www.bph.pl), w terminie 5 dni od dnia jej uprawomocnienia się w ten sposób, że treść tej decyzji (w wersji niezawierającej tajemnicy przedsiębiorstwa) będzie dostępna na przedmiotowej stronie internetowej przez okres co najmniej 30 dni od dnia jej opublikowania,

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nakłada na Bank BPH Spółkę Akcyjną z siedzibą w Gdańsku obowiązek wykonania tego zobowiązania.

II. Na podstawie art. 28 ust. 3 w związku z art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 184 ze zm.) w związku z art. 7 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 1634), Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, nakłada na **Bank BPH Spółkę Akcyjną z siedzibą w Gdańsku** obowiązek przedłożenia Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie 4 miesięcy od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji, informacji o stopniu realizacji zobowiązania nałożonego w punkcie I sentencji niniejszej decyzji oraz dowodów potwierdzających jego wykonanie, w tym:

1. dowodów wykonania 10 przykładowych zanonimizowanych operacji zwrotu na rzecz klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku kwoty, o której mowa

w punkcie I.1 sentencji niniejszej decyzji, wraz z wyliczeniem tej kwoty dla każdej z przedmiotowych operacji zwrotu;

2. wysłanych do klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku 10 zanonimizowanych przykładowych informacji o pomniejszeniu raty kapitałowej kredytu należnej w kolejnym terminie płatności o odsetki z danego okresu odsetkowego, w którym suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjęła wartość ujemną, zgodnie z punktem I.2 powyżej – dla okresów rozpoczynających się nie wcześniej niż w dniu uprawomocnienia się niniejszej decyzji, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, albo – jeżeli w tych okresach suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną dla mniejszej liczby ww. kredytów – informacji o pomniejszeniu kolejnej raty kapitałowej kredytu dotyczących wszystkich tych kredytów,
3. treści komunikatu, o którym mowa w punkcie I.3 sentencji niniejszej decyzji, wraz z 10 dowodami jego nadania do klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku posiadających kredyty hipoteczne wyrażone/denominowane/indeksowane we frankach szwajcarskich,
4. zrzutów ekranu z głównej strony internetowej Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku z pierwszego i ostatniego dnia utrzymywania na tej stronie niniejszej decyzji.

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes Urzędu, Prezes UOKiK), wszczął z urzędu postępowanie wyjaśniające (DDK-405-2/15/MF/ZT) w sprawie wstępnego ustalenia czy działania banków związane ze sposobem uwzględniania ujemnych wartości stawek bazowych LIBOR CHF w oprocentowaniu kredytów hipotecznych wyrażonych/denominowanych/indeksowanych we frankach szwajcarskich (dalej: kredyty CHF) mogły naruszyć przepisy uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 184, ze zm., dalej także: uokik) lub naruszyć chronione prawem interesy konsumentów uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach.

Po przeprowadzeniu analizy przekazanych przez Bank BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku (dalej także: Bank, Spółka, Kredytodawca) dokumentów oraz informacji Prezes Urzędu ustalił, że w umowach kredytu CHF zawartych z konsumentami i wykonywanych przez Spółkę znajdują się postanowienia, które wskazują, że Bank ustala oprocentowanie dla tych umów jako sumę wartości stałej marży oraz wartości stawki bazowej LIBOR CHF dla przyjętego w umowie terminu np. 3M.

W piśmie z dnia 6 lutego 2015 r. Bank wskazał, że „w przypadku, gdy wartość łącznego oprocentowania (zgodne z formułą sumy wskaźnika LIBOR + marży Banku) miałyby przyjąć wartość ujemną, Bank jako wartość oprocentowania przyjmie wartość zero procent”. Jednocześnie, z wyjaśnień Banku zawartych w piśmie z dnia 16 kwietnia 2015 r.

wynikało, że na dzień 31 marca 2015 r. wśród umów kredytu CHF wykonywanych przez Bank znajdowały się umowy, w przypadku których wartość bezwzględna (ujemnej) stawki LIBOR relewantnej dla danej umowy była wyższa niż przewidziana w tej umowie marża Banku, tj. suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży Banku, przewidzianych dla danej umowy kredytu CHF, przyjęła wartość ujemną.

Przeprowadzona przez Prezesa UOKiK analiza treści umów o kredyt CHF oraz wyjaśnień nadesłanych przez Bank była podstawą do wszczęcia w dniu 5 maja 2015 r. wobec Banku BPH Spółki Akcyjnej z siedzibą w Gdańsku postępowania w związku z podejrzeniem stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2015 r., poz. 184 ze zm.), polegającej na sprzecznym z umowami o kredyt hipoteczny wyrażony/denominowany/indeksowany we frankach szwajcarskich zawartymi z konsumentami nieuwzględnianiu przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów ujemnej stawki bazowej LIBOR, w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu, mimo że suma odsetek należnych dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów przekracza 1 grosz, co może stanowić nieuczciwą praktykę rynkową w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 171, poz. 1206 ze zm.; dalej także „upnpr”) oraz godzić w zbiorowe interesy konsumentów.

Do akt postępowania w sprawie stosowania przez Bank praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów włączono stosowną część dokumentacji zgromadzonej w toku postępowania wyjaśniającego.

Zawiadamiając o wszczęciu przedmiotowego postępowania, Prezes Urzędu poinformował Spółkę o prawie ustosunkowania się do zarzutów postawionych w sentencji postanowienia o wszczęciu postępowania.

W piśmie z dnia 19 czerwca 2015 r. Bank ustosunkował się do stawianych zarzutów, wskazując, że obowiązek zapłaty bankowi wynagrodzenia przez kredytobiorcę nie tylko przesądza o odpłatności umowy kredytu, ale wręcz stanowi przyczynę zawarcia umowy przez bank. Zdaniem Banku, co do zasady intencją kredytobiorców przy zawieraniu umowy kredytu jest zwrot kwoty kredytu wraz z opłatami należnymi kredytodawcy za jego udostępnienie. Brak jest jakichkolwiek podstaw do formułowania wniosku, że zgodnym zamiarem stron i celem umowy w momencie jej zawierania było potencjalne zobowiązanie kredytodawcy do świadczenia na rzecz kredytobiorcy z tytułu odsetek. Jak podkreśliła Spółka, w żadnym okresie odsetkowym umowa kredytu nie powinna tracić swojego odpłatnego charakteru, gdyż w praktyce prowadziłyby to podziału umowy na okresy, w których umowa zachowuje charakter odpłatny i okresy, w których taki charakter traci. W ocenie Banku, nie znajduje uzasadnienia pogląd, że przeciętny konsument ma podstawy by interpretować umowę kredytu w sposób, który sprowadza się do tego, że Bank byłby w pewnych okolicznościach zobowiązany do zapłaty konsumentowi odsetek za to, że konsument ten korzysta z pożyczonego kapitału.

W odpowiedzi na wezwanie Prezesa Urzędu, Bank w załączeniu do pisma z dnia 22 czerwca 2015 r. przekazał żądane przez Prezesa UOKiK sześć umów, a w piśmie z dnia 13 lipca 2015 r. stosowne wyliczenia (w dwóch przedstawionych przez Bank wariantach wskazane zostały: kwoty odsetek naliczonych przez Bank do maja 2015 r.; kwoty ujemnych odsetek jakie do maja 2015 r. naliczyłby Bank, gdyby uwzględniał ujemne oprocentowanie; kwoty odsetek jakie Bank by naliczył w całym okresie trwania umowy, gdyby uwzględniał ujemne oprocentowanie – przy założeniu, że stawka LIBOR pozostanie na aktualnym poziomie).

W piśmie z dnia 18 kwietnia 2016 r. Bank złożył wniosek o wydanie decyzji w trybie art. 28 uokik i przedstawił propozycję zobowiązania do podjęcia działań zmierzających do zakończenia naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i usunięcia jego skutków poprzez:

1. przeliczenie oprocentowania kredytów hipotecznych wyrażanych/denominowanych/indeksowanych we franku szwajcarskim, zawartych z konsumentami, wykonywanych w dacie uprawomocnienia się decyzji zobowiązującej wydanej przez Prezesa UOKiK, z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla wszystkich okresów odsetkowych rozpoczynających się nie później niż w dniu poprzedzającym dzień, w którym decyzja zobowiązująca stanie się prawomocna, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjęła wartość ujemną i dokonanie zwrotu na rzecz klientów Banku w drodze przeksięgowania wewnętrznego na poczet raty kredytu należnej w najbliższym terminie płatności, z opisem „korekta - ujemny indeks” kwoty wynikającej z różnicy między tak obliczonym oprocentowaniem kredytu a oprocentowaniem rzeczywiście pobranym – w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji,

2. obliczanie oprocentowania kredytów wskazanych w punkcie 1 powyżej z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR na bieżąco, dla okresów odsetkowych, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, rozpoczynających się w dniu, w którym decyzja zobowiązująca stała się prawomocna lub po tym dniu – pod warunkiem, że suma odsetek należnych w poprzednich okresach odsetkowych oraz w bieżącym okresie odsetkowym przekracza 1 grosz – w ten sposób, że odsetki w danym okresie odsetkowym, w którym suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, będą pomniejszać ratę kredytu należną w kolejnym terminie płatności przypadającym po tym okresie odsetkowym w formie przeksięgowania wewnętrznego zapisem „korekta - ujemny indeks”,

3. przesłanie do klientów Banku posiadających kredyty wskazane w punkcie 1 powyżej, drogą pocztową lub elektroniczną, komunikatu informującego ich o działaniach podjętych przez Bank, o których mowa w punktach 1 i 2 powyżej; komunikat będzie zawierał informację, że wskazane w nim działania podejmowane przez Bank stanowią wykonanie zobowiązania nałożonego na Bank przez Prezesa Urzędu w decyzji zobowiązującej, z podaniem jej numeru i daty wydania; akcja informacyjna do klientów Banku zostanie zakończona w terminie do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu wydania decyzji zobowiązującej,

4. opublikowanie odnośnika do niniejszej decyzji na głównej stronie internetowej Banku www.bph.pl, w terminie 5 dni od dnia jej uprawnomocnienia się w ten sposób, że treść tej decyzji będzie dostępna na przedmiotowej stronie internetowej przez okres co najmniej 30 dni od dnia jej opublikowania.

Spółka wyjaśniła, że wniosła o wydanie decyzji zobowiązującej w trybie art. 28 uokik, w celu zakończenia niniejszego postępowania – na wypadek, gdyby Prezes UOKiK nie uwzględnił dotychczasowej argumentacji Banku co do braku naruszenia zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Prezes Urzędu poinformował Spółkę o zakończeniu zbierania materiału dowodowego w niniejszym postępowaniu oraz o możliwości zapoznania się z materiałem zgromadzonym w aktach sprawy w siedzibie Prezesa UOKiK w Warszawie i zajęcia stanowiska przed wydaniem decyzji. Bank nie skorzystał z przysługującego mu uprawnienia.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił, co następuje

Przedsiębiorca Bank BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku jest zarejestrowana w Rejestrze Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 10260 (Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku VII Wydział Gospodarczy). Przedmiotem działalności Banku jest m.in. pośrednictwo pieniężne, finansowa działalność usługowa, działalność wspomagająca usługi finansowe.

Bank w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zawierał z konsumentami w rozumieniu art. 22(1) k.c., tj. osobami fizycznymi dokonującymi z przedsiębiorcą czynności prawnych niezwiązanych bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą, umowy kredytu CHF, które są aktualnie wykonywane. Na podstawie przekazanych, zanonimizowanych umów o kredyt CHF, Prezes Urzędu ustalił, że w zawartych i wykonywanych umowach znajdują się postanowienia, które wskazują, że Bank ustala oprocentowanie dla tych umów jako sumę wartości stałej marży oraz wartości stawki bazowej LIBOR CHF dla przyjętego w umowie terminu np. 3M. I tak w „Umowie kredytu hipotecznego” (stanowiącej załącznik nr 10 do pisma Banku z dnia 6 lutego 2015 r.) znajdują się postanowienia w brzmieniu:

„§ 4.1. W dniu sporządzenia umowy tj. w dniu 1-szym marca 2006 roku oprocentowanie kredytu wynosi (...) % w stosunku rocznym.

2. Oprocentowanie w całym okresie kredytowania stanowi sumę stawki LIBOR dla terminów 3-miesięcznych i marży w wysokości (...).

4. Oprocentowanie kredytu stanowiące podstawę naliczenia odsetek ustalane jest jako suma stawki LIBOR dla terminów 3-miesięcznych z przedostatniego dnia roboczego przed uruchomieniem kredytu i marży określonej w ust. 2 i może różnić się od wartości podanej w ust. 1.

6. Oprocentowanie kredytu ulega zmianie w zależności od zmiany stopy LIBOR określonej w ust. 2.”.

Dodatkowo, Prezes Urzędu ustalił, że na dzień 31 marca 2015 r. liczba umów o kredyt CHF, w których suma stawki bazowej LIBOR i marży była mniejsza niż zero wynosiła [...], a udział tych umów w całkowitej liczbie wykonywanych przez Bank umów o kredyt CHF stanowił [...] %. Z kolei wartość pozostała do spłacenia takich umów równa była [...] CHF, a udział wartości pozostałej do spłacenia takich umów w całkowitej wartości pozostałej do spłacenia dla wykonywanych przez Bank umów o kredyt CHF wynosił [...] %.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zważył, co następuje

Interes publicznoprawny

Stosownie do art. 1 ust. 1 uokik, ochrona interesów przedsiębiorców i konsumentów podejmowana w ramach działań Prezesa Urzędu jest prowadzona w interesie publicznym. Naruszenie interesu publicznego stanowi podstawę do rozstrzygnięcia przez Prezesa Urzędu sprawy w oparciu o przepisy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Interes publiczny zostaje naruszony w szczególności wówczas, gdy określonymi działaniami przedsiębiorcy dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku, względnie, gdy wywołują one na rynku niekorzystne zjawiska, powodując zaburzenia w jego prawidłowym funkcjonowaniu (por. wyrok Sądu Antymonopolowego z dnia 24 października 1991 r., sygn. akt XVII Amr 8/90).

W ocenie Prezesa UOKiK, rozpatrywana sprawa ma charakter publiczny, gdyż wiąże się z ochroną praw potencjalnie nieograniczonej liczby konsumentów, którzy mogli być narażeni na negatywne skutki praktyk stosowanych przez Bank. Podjęta przez Prezesa Urzędu interwencja ma związek z sytuacją, w jakiej kredytobiorcy znaleźli się po ogłoszeniu w dniu 15 stycznia 2015 r. przez szwajcarski bank centralny decyzji o uwolnieniu kursu swojej waluty w stosunku do euro przy jednoczesnym obniżeniu stopy procentowej do poziomu – 0,75 proc., co spowodowało znaczące wzmocnienie franka szwajcarskiego wobec złotego. W efekcie obniżenia stawki bazowej LIBOR dla CHF, w przypadku kredytów hipotecznych w CHF, w których sposób ustalania oprocentowania oparty został o formułę „LIBOR dla CHF + marża”, oprocentowanie kredytu powinno ulec obniżeniu (a wraz z nim wysokość raty kredytu). Powyższe miało istotne znaczenie w sytuacji wzrostu wartości franka szwajcarskiego wobec złotego, który przekładał się na wzrost wysokości rat kredytu (przeliczanych obecnie po wyższym kursie).

Interes publiczny przejawia się także w postaci zbiorowego interesu konsumentów. Z uwagi na to, że w niniejszej sprawie może mieć miejsce naruszenie przez Bank interesu publicznego, możliwe jest poddanie kwestionowanych działań Pekaó ocenie w świetle przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, pod kątem stosowania przez Spółkę praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Uprawdopodobnienie naruszenia zakazu z art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

Zgodnie z art. 24 ust. 1 uokik, zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Natomiast art. 24 ust. 2 uokik stanowi między innymi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie

bezprawne działanie przedsiębiorcy. Zbiorowe interesy konsumentów podlegają zatem ochronie przed wymierzonymi w nie naruszeniami, polegającymi na sprzecznych z prawem działaniach przedsiębiorców.

W związku z powyższym, dla uznania działania przedsiębiorcy za niezgodne z zawartym w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów zakazem stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów należy wykazać, że spełnione zostały kumulatywnie trzy następujące przesłanki:

- 1) kwestionowane działanie jest działaniem przedsiębiorcy;
- 2) działanie to jest bezprawne;
- 3) działanie to godzi w zbiorowy interes konsumentów.

Ad 1. Strona postępowania (przedsiębiorca)

Zgodnie z art. 4 pkt 1 uokik, pod pojęciem przedsiębiorcy należy rozumieć m.in. przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 584, ze zm.), tj. osobę fizyczną, osobę prawną i jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonującą we własnym imieniu działalność gospodarczą (art. 4 ust. 1 ww. ustawy). Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły (art. 2 ww. ustawy).

Bank BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku jest spółką prawa handlowego wpisaną do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 10260, prowadzącą we własnym imieniu działalność gospodarczą. Nie ulega zatem wątpliwości, że posiada status przedsiębiorcy w rozumieniu powoływanego powyżej art. 4 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Tym samym Bank przy wykonywaniu działalności gospodarczej podlega rygorom określonym w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów i jej działania mogą podlegać ocenie w aspekcie naruszenia zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Ad 2. Uprawdopodobnienie bezprawności działań Spółki

Bezprawność tradycyjnie ujmowana jest jako sprzeczność z obowiązującym porządkiem prawnym. Bezprawność jest kategorią obiektywną. Rozważenia przy ocenie bezprawności wymaga kwestia, czy zachowanie przedsiębiorcy było zgodne, czy też niezgodne z obowiązującymi zasadami porządku prawnego. Źródłem tych zasad są normy prawa powszechnie obowiązującego, a także nakazy i zakazy wynikające z zasad współżycia społecznego i dobrych obyczajów.¹

Jako zachowania przedsiębiorcy, które stanowią praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów ustawodawca wskazuje w szczególności nieuczciwe praktyki rynkowe (art. 24

¹ Tak SOKiK w orzeczeniu z dnia 13 listopada 2007 r., sygn.. akt XVII AmA 45/07, niepubl.

ust. 2 pkt 3 uokik). Oznacza to, że jeśli mamy do czynienia z nieuczciwą praktyką rynkową w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, która jednocześnie godzi w zbiorowe interesy konsumentów, takie działanie w świetle prawa może zostać uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

W przedmiotowym postępowaniu Bankowi zarzucono stosowanie praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 3 w zw. z art. 24 ust. 1 uokik, polegającej na stosowaniu nieuczciwej praktyki rynkowej w rozumieniu art. 4 ust. 1 i 2 upnpr. Mianowicie, Prezes Urzędu zakwestionował sprzeczne z umowami o kredyt CHF zawartymi z konsumentami nieuwzględnianie przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów ujemnej stawki bazowej LIBOR CHF, w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu, mimo że suma odsetek należnych dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów przekracza 1 grosz.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 upnpr, stosowana przez przedsiębiorcę wobec konsumentów praktyka rynkowa jest nieuczciwa, jeżeli jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i w istotny sposób zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta przed zawarciem umowy, w trakcie jej zawierania lub po jej zawarciu.

Przez praktykę rynkową rozumie się zgodnie z art. 2 pkt 4 upnpr - działanie lub zaniechanie przedsiębiorcy, sposób postępowania, oświadczenie lub informację handlową, w szczególności reklamę i marketing, bezpośrednio związane z promocją lub nabyciem produktu przez konsumenta. Pojęcie produktu wskazane w art. 2 pkt 3 upnpr ma szeroki zakres i obejmuje także usługę. Zatem, sposób w jaki Bank wykonuje umowy kredytu hipotecznego, w ramach którego ustala należności kredytobiorców, spełnia powyższe kryteria i może zostać uznane za praktykę rynkową w rozumieniu niniejszej ustawy.

Model przeciętnego konsumenta

Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym posługuje się pojęciem przeciętnego konsumenta. To w odniesieniu do przeciętnego konsumenta powinna być dokonywana ocena każdej praktyki rynkowej. Będące przedmiotem niniejszego rozstrzygnięcia zachowanie Banku w zakresie sprzecznego z umową nieuwzględniania ujemnego oprocentowania powinno być zatem oceniane z perspektywy przeciętnego konsumenta.

Przepis art. 2 pkt 8 upnpr za przeciętnego uznaje konsumenta, który jest dostatecznie dobrze poinformowany, uważny i ostrożny. Wymaga zarazem dokonania oceny tych cech z uwzględnieniem czynników społecznych, kulturowych, językowych i przynależności danego konsumenta do szczególnej grupy konsumentów, przez którą rozumie się dającą się jednoznacznie zidentyfikować grupę konsumentów, szczególnie podatną na oddziaływanie praktyki rynkowej lub na produkt, którego praktyka rynkowa dotyczy, ze względu na szczególne cechy, takie jak wiek, niepełnosprawność fizyczna lub umysłowa.

W przedmiotowej sprawie rekonstruowany model przeciętnego konsumenta dotyczy konsumenta zawierającego z Bankiem umowę kredytu CHF. Adresatem działań Spółki, polegających na ustalaniu w trakcie wykonywania umowy wysokości oprocentowania, są ci

konsumenci, którzy mogli skorzystać z oferty Banku i zawrzeć z nim umowę o kredyt CHF. Przyjąć należy, że oferta handlowa Banku, kierowana była do niedookreślonej grupy osób fizycznych, konsumentów, którzy zawierali umowę w celu bezpośrednio niezwiązanym z działalnością gospodarczą. Charakter oferowanej usługi finansowej nie wskazuje na to, by Spółka kierowała swoją ofertę do szczególnej grupy konsumentów, która mogłaby zostać wyodrębniona na podstawie określonej i wspólnej im cechy. Przyjęty zatem w niniejszej sprawie model przeciętnego konsumenta nie odwołuje się do szczególnej grupy konsumentów. Przez przeciętnego konsumenta należy zatem rozumieć konsumenta dostatecznie dobrze (przeciętnie) rozważnego i zorientowanego, mającego prawo do uzyskiwania od przedsiębiorcy rzetelnych informacji przekazywanych w sposób niewprowadzający w błąd. Wskazanie na cechy takie jak dostateczne poinformowanie, uwaga oraz ostrożność określa pewien zespół cech mentalnych konsumenta (jego „przeciętność”), polegający na tym, że z jednej strony możemy wymagać od niego pewnego stopnia wiedzy i orientacji w rzeczywistości, lecz z drugiej strony nie możemy uznać, że jego wiedza jest kompletna i profesjonalna. W niniejszej sprawie przeciętny konsument, zawierający z Bankiem umowę kredytu CHF ma zatem prawo do tego, aby zawarta przez niego z Bankiem umowa wykonywana była w taki sposób w jaki uzgodnił to w treści zawartej z Kredytodawcą umowy. W przedmiotowej sprawie należy przyjąć, że konsument zna treść umowy kredytu CHF, interpretuje literalnie jej postanowienia dotyczące sposobu ustalania wysokości oprocentowania i na tej podstawie, w prosty matematyczny sposób, potrafi określić, bazując na treści umowy, aktualną wysokość oprocentowania swojego kredytu. Przeciętny konsument, przyjmując zatem obiektywne kryteria i korzystając z wiedzy powszechnie dostępnej (np. wysokość stawki bazowej LIBOR CHF), odczytuje ww. postanowienia umowy w ten sposób, że wzrost stawki bazowej LIBOR CHF prowadzi zasadniczo do wzrostu oprocentowania kredytu, a w konsekwencji do wzrostu wysokości raty kredytu, natomiast spadek ww. stawki – do obniżenia oprocentowania, a w konsekwencji do obniżenia wysokości tej raty. W konsekwencji przeciętny konsument przyjmuje, że ujemna wartość stawki bazowej LIBOR CHF, której wartość bezwzględna przewyższa wysokość marży Banku, powinna wpłynąć na obniżenie oprocentowania w ten sposób, że przy odpowiednich parametrach przyjmuje ono wartość ujemną.

Nieuczciwa praktyka rynkowa

Stosownie do art. 4 ust. 1 upnpr do uznania stosowanej przez przedsiębiorcę praktyki za nieuczciwą koniecznym jest wykazanie, że:

- stoi ona w sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz
- w istotny sposób zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta przed zawarciem umowy, w trakcie jej zawierania lub po jej zawarciu.

Praktyka stosowana przez Bank może naruszać dobre obyczaje kontraktowe, które powinny charakteryzować profesjonalistę. Pojęcie dobrych obyczajów jest klauzulą generalną, niezawierającą swej definicji normatywnej. Jak wskazuje doktryna i orzecznictwo, klauzule generalne to przepisy prawne, w których nie są dokładnie sprecyzowane wszystkie elementy składające się na hipotezę czy dyspozycję normy prawnej, a ocena konkretnego

stanu faktycznego zostaje przerzucona na organ stosujący prawo². Istotą i funkcją klauzul generalnych w prawie cywilnym jest możliwość uwzględnienia w ocenie różnego rodzaju okoliczności faktycznych, które nie mogą – w oderwaniu od konkretnego stanu faktycznego – być według jakiegoś schematu mającego walor bezwzględny oceniane raz na zawsze i w sposób jednakowy³. Pojęcie dobrych obyczajów nie jest w prawie zdefiniowane, ale podobnie jak zasady współżycia społecznego, jest przedmiotem wielu orzeczeń sądowych oraz opracowań doktryny⁴. Wskazuje się w nich, że dobre obyczaje to uczciwe zasady postępowania i ustalone zwyczaje w ujęciu etyczno-moralnym, a na ich treść składają się elementy etyczne i socjologiczne kształtowane przez oceny moralne i społeczne stanowiące uzupełnienie porządku prawnego. Przy takim założeniu sprzeczne z dobrymi obyczajami są m.in. działania wykorzystujące niewiedzę, brak doświadczenia konsumenta, naruszenie równorzędności stron umowy, działania zmierzające do dezinformacji i wywołania błędnego przekonania konsumenta. Chodzi więc o działania potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające „*in minus*” od standardów postępowania.

Literatura dopuszcza także dokonywanie stosownych ocen na podstawie norm środowiskowych, a więc o węższym zasięgu oddziaływania. Konsekwentnie za naruszające dobre obyczaje przyjmuje się przekroczenie postanowień zawartych w kodeksach etycznych opracowywanych dla poszczególnych grup zawodowych.⁵ „*Co się tyczy obowiązujących w bankowości zwyczajów w tym też dobrych obyczajów – jak wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie⁶ – to zostały one skodyfikowane w tzw. Zasadach Dobrej Praktyki Bankowej (załącznik Nr 1 do uchwały nr 6 XVIII Walnego Zgromadzenia Związku Banków Polskich z dnia 26.04.2007 r. ze zm.). (...) Wiążący charakter tychże zasad potwierdza art. 136 ust. 1 Prawa bankowego (Dz.U.02.72.665 j.t. ze zm.), który nakazuje biegłym rewidentom przeprowadzającym badanie sprawozdań finansowych banku powiadamiać Komisję Nadzoru Bankowego o ujawnionych faktach wskazujących na naruszenie zasad dobrej praktyki bankowej lub inne zagrożenie interesów klientów banku*”.

Zgodnie z „*Kodeksem Etyki Bankowej (Zasady Dobrej Praktyki Bankowej)*”⁷ „*banki, jako instytucje zaufania publicznego, w swojej działalności kierują się przepisami prawa, rekomendacjami Komisji Nadzoru Finansowego, uchwałami samorządu bankowego, normami przewidzianymi w Kodeksie oraz dobrymi zwyczajami kupieckimi. Banki i ich pracownicy oraz osoby, za których pośrednictwem banki wykonują czynności bankowe, uwzględniają zasady: profesjonalizmu, rzetelności, rzeczowości, staranności i najlepszej wiedzy*”. Kodeks ten przewiduje, że „*Bank w stosunkach z Klientami i przy wykonywaniu czynności na rzecz Klientów, powinien działać zgodnie z zawartymi umowami, w granicach*

² A. Wolter, „*Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*”, wyd. VIII, Warszawa 1986, str. 83.

³ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 1979 r., sygn. akt III CRN 59/79, niepubl.

⁴ Np. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 listopada 1991 r., sygn. akt I ACr 411/91, „*Wokanda*” 1992/4; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2003 r., sygn. akt II CKN 1097/00, Lex nr 78878; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2003 r., sygn. akt I CKN 473/01, Lex nr 80257; J. Szwaja [w:] „*Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – Komentarz*”, Warszawa 2000, str. 122-133; R. Stefanicki, „*Dobre obyczaje w prawie polskim*”, „*Przegląd Prawa Handlowego*”, 2002/5.

⁵ M. Kępiński, „*Problemy ogólne nowej ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*”, RPEiS 1994, nr 2, s. 7.

⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 czerwca 2010 r., sygn. akt VI ACa 1431/09.

⁷ Przyjęty na XXV Walnym Zgromadzeniu Związku Banków Polskich 18.04.2013 r.

dobrze pojętego interesu własnego i z uwzględnieniem interesów Klientów. Bank nie może wykorzystywać swego profesjonalizmu w sposób naruszający interesy Klientów” (pkt 1.3).

Do poszanowania prawa klienta do informacji odwołuje się również „*Kanon Dobrych Praktyk Rynku Finansowego*”⁸ rekomendowany przez Komisję Nadzoru Finansowego, którego treść norm uwzględniana jest również przez „*Kodeks Etyki Bankowej*” (pkt 6 „*Postanowień ogólnych Kodeksu Etyki Bankowej*”). Jedną z zasad wyrażonych w Kanonie jest ta, zgodnie z którą „*podmiot finansowy zapewnia klientowi jasną i rzetelną informację o oferowanych produktach i usługach oraz o związanych z nimi kosztach, ryzyku i możliwych do osiągnięcia korzyściach, ułatwiając klientowi dokonanie wyboru*” (zasada nr 9). W niniejszej sprawie, Bank miał obowiązek sformułowania informacji o produkcie w sposób jasny i rzetelny, w szczególności przekazania w taki sposób informacji o kosztach z tym produktem związanych (w tej sprawie za najistotniejszy koszt należy uznać wysokość oprocentowania i sposób jego ustalania). Zatem, jeżeli Bank wskazując w treści umowy, że oprocentowanie będzie ustalane według formuły „LIBOR CHF + marża”, nie zastrzegł, że umowa w tym zakresie wykonywana będzie przy uwzględnieniu innych czynników (tj. tych, które zdaniem Banku wynikają z treści przepisów prawa), a miał obowiązek zapewnienia konsumentom jasnej i rzetelnej informacji na podstawie ww. postanowień, jak również przepisu art. 69 ust. 2 pkt 5 Prawa bankowego, to nie może wykonywać tej umowy w sposób inny niż wskazany w jej treści.

W niniejszej sprawie dobre obyczaje należy utożsamiać z przestrzeganiem przez Bank obowiązku dotrzymania zawartych z konsumentami umów kredytu CHF. Zamieszczając w tych umowach postanowienia, według których oprocentowanie kredytu CHF stanowi sumę wartości stałej marży oraz wartości stawki bazowej LIBOR CHF dla danego okresu, Bank zobowiązał się do ustalania oprocentowania w opisany sposób bez względu na to, jakie wartości przyjmą obydwie te czynniki. Tymczasem, Bank nie przestrzega ustalonej w umowach zasady w sytuacji, gdy w danym okresie rozliczeniowym stawka LIBOR CHF jest ujemna i jednocześnie jej wartość bezwzględna przewyższa wartość zastrzeżonej marży. Bank przyjmuje wówczas, że wartość oprocentowania kredytu CHF wynosi zero. Powoduje to niekorzystne skutki dla konsumentów, ponieważ prowadzi do naliczenia oprocentowania w wysokości wyższej niż w przypadku, gdyby Bank zastosował się do postanowień umów kredytu CHF. Należy zauważyć, że taka praktyka może stanowić naruszenie jednej z podstawowych zasad prawa cywilnego, według której umów należy dotrzymywać (*pacta sunt servanda*), a także ogólnej reguły prawa zobowiązań współdziałania wierzyciela i dłużnika przy wykonywaniu zobowiązania zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający zasadom współzycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom (art. 354 k.c.). Przeciętny konsument ma prawo oczekiwać, że Bank dotrzyma postanowień zawartej z nim umowy – zgodnie z dobrymi obyczajami kupieckimi. Co istotne, twórcą postanowień umów, do których w ramach adhezji przystępowali konsumenci, był Bank. Bank jako profesjonalista powinien mieć świadomość, że stopa oprocentowania oparta o sposób wyliczenia zaproponowany przez Spółkę, może przyjąć wartość ujemną. O ile bowiem marża zawsze pozostanie stała, o tyle wartość stawki

⁸ Uchwała Nr 99/08 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 18 marca 2008 r. w sprawie rekomendacji stosowania Kanonu Dobrych Praktyk Rynku Finansowego.

LIBOR CHF jest zmienna, a kierunek jej zmian nie jest na rynku w żaden sposób ograniczany. Tym samym Bank, będąc profesjonalnym uczestnikiem rynku finansowego, miał bądź powinien mieć świadomość tego, że stawka bazowa LIBOR CHF może przyjąć wartość ujemną⁹. Jednocześnie, Bank w treści umowy nie zawarł postanowienia, zgodnie z którym oprocentowanie kredytu nie mogłoby przyjąć wartości ujemnej.

Ponadto, znaczna część profesjonalnych uczestników rynku wykonując umowy o kredyt CHF, przy ustalaniu okresowych należności kredytobiorców, uwzględnia ujemne oprocentowanie (zestawienie wskazujące na fakt, czy dany bank uwzględnia ujemne oprocentowanie: <https://finanse.uokik.gov.pl/zestawienia>).

Jest prawdopodobne, że opisane wyżej działanie Banku w sposób istotny zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta. Zniekształcenie zachowania rynkowego przeciętnego konsumenta polega na podjęciu lub możliwości podjęcia określonej decyzji dotyczącej umowy, w sytuacji, gdy wobec innego (uczciwego) zachowania (praktyki rynkowej) przedsiębiorcy, konsument podjąłby lub mógłby podjąć decyzję odmienną.

Konsument mając wiedzę, że Bank nie uwzględnia ujemnego oprocentowania, nie podejmuje określonych działań, mając świadomość, że będą one bezskuteczne. W tej sytuacji zniekształcenie zachowania rynkowego przeciętnego konsumenta może przejawiać się bądź w tym, że konsument rezygnuje z dochodzenia roszczeń o zapłatę kwoty wynikającej z zastosowania ujemnego oprocentowania bądź w tym, że – uiszczając comiesięczną ratę – nie potrąca kwoty wynikającej z zastosowania ujemnego oprocentowania z należności, którą zgodnie z harmonogramem Bank przedstawił konsumentowi do zapłaty. Jako słabsza strona umowy kredytu CHF może się bowiem obawiać konsekwencji nieuiszczenia należności w wysokości wymaganej przez silniejszego kontrahenta takich, jak wypowiedzenie umowy kredytu CHF z tytułu niedotrzymania jej warunków, a w konsekwencji, w przypadku umów zabezpieczonych na nieruchomości, utraty lokalu mieszkalnego stanowiącego często dorobek całego życia. Dodatkowo konsument narażony jest na obowiązek zapłaty odsetek od zadłużenia przeterminowanego oraz innych opłat związanych z dochodzeniem roszczeń przez Spółkę. Należy przy tym zauważyć, że Bank mógł dochodzić ww. roszczeń poprzez wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego, który znacznie ogranicza konsumenta w możliwości obrony jego praw przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji konsument może istotnie zmienić swoje zachowanie rynkowe i spłacać należności w kwocie wskazywanej przez Bank w harmonogramie spłaty, tj. uiszczać raty o wyższej wartości niż wynikałoby to z postanowień umowy.

Tym samym, działanie Banku polegające na nieuwzględnianiu ujemnego oprocentowania (w sytuacji, gdy wartość bezwzględna ujemnej stawki LIBOR jest większa niż wysokość marży zastrzeżonej w umowach kredytu CHF) przy ustalaniu należności kredytobiorców powodowało lub mogło powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej umowy, której inaczej by nie podjął.

⁹ Zjawisko ujemnych stóp procentowych w przeszłości występowało na rynku finansowym, np. w latach 70-tych w Szwajcarii (<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b1afca6a-c4d1-11e0-9c4d-00144feabdc0.html#axzz3jRmK1xgs>, strona internetowa dostępna w dniu 21.08.2015).

Jednocześnie, należy wskazać na prawdopodobieństwo, że zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta zostało lub mogło zostać zniekształcone w sposób istotny. Bezsporne jest, że wysokość raty i to z jakimi miesięcznymi obciążeniami domowego budżetu powinien liczyć się konsument ma dla niego istotne znaczenie. W zależności od kwoty kredytu oraz okresu, który pozostał do końca jego spłaty, wysokość odsetek obliczonych przy zastosowaniu oprocentowania ujemnego przyjmie różną wysokość. Do dnia wydania niniejszej decyzji, zarzucana Bankowi praktyka dotyczyła kilku kolejnych rat i nie jest wiadome jak długo stawka bazowa LIBOR CHF będzie osiągać wartość bezwzględną przekraczającą wysokość najniższej marży zaoferowanej przez Bank. Jednak bez względu na wysokość odsetek obliczonych przy zastosowaniu oprocentowania ujemnego, przyjęć należy, że istotnym dla konsumenta jest, aby rozliczenie jego zobowiązania następowało w sposób prawidłowy, zgodny z treścią zawartej umowy.

W tym miejscu Prezes Urzędu wyjaśnia, że nie kwestionuje zasady odpłatności umowy kredytu CHF, która wynika z brzmienia art. 69 ust. 1 Prawa bankowego. Zgodnie z tym przepisem, przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Odpłatność umowy kredytu realizuje się poprzez pobieranie przez bank odsetek, które – w przeciwieństwie do prowizji – są obligatoryjnym elementem tej umowy (art. 69 ust. 2 pkt 5 Prawa bankowego wymaga określenia w umowie kredytu wysokości oprocentowania i warunków jego zmiany, natomiast, zgodnie z art. 69 ust. 2 pkt 9 tej ustawy, zastrzeżenie prowizji jest fakultatywne). Prezes Urzędu uznaje, że zasadę odpłatności należy odnosić do całego okresu umownego, a nie do poszczególnych okresów rozliczeniowych, w których spłacane są pojedyncze raty kredytu. Zatem, Bank powinien uwzględniać przy obliczaniu wysokości oprocentowania kredytu CHF ujemną stawkę bazową LIBOR CHF także w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w umowie marży kredytu – dopóki suma pobranych do tej pory (tj. w całym dotychczasowym okresie umownym) odsetek przekracza wartość odsetek w najniższej możliwej wysokości. Innymi słowy, w ocenie Prezesa Urzędu, wynikające z uwzględnienia ujemnej stawki LIBOR CHF ujemne oprocentowanie kredytu CHF w danym okresie rozliczeniowym nie pozbawia umowy kredytu CHF odpłatnego charakteru, jeżeli wartość wyliczonych w oparciu o takie oprocentowanie „ujemnych” odsetek jest mniejsza niż suma odsetek pobranych przez Bank we wszystkich poprzednich okresach rozliczeniowych. W związku z tym, Bank powinien uwzględniać ujemną stawkę bazową LIBOR, pod warunkiem, że takie działanie nie pozbawi go odsetek w najniższej możliwej wysokości w skali całego dotychczasowego okresu obowiązywania umowy kredytu CHF. Wymaga przy tym zaznaczenia, że przez odsetki w najniższej możliwej wysokości należy rozumieć odsetki o wartości 1 grosza. Jest to bowiem najniższy nominal pieniądzy występujący w krajowym systemie pieniężnym.

Wskazane okoliczności pozwalają na przyjęcie, że bezprawność działania Banku została uprawdopodobniona.

Ad 3. Uprawdopodobnienie naruszenia zbiorowych interesów konsumentów

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie podaje definicji „zbiorowego interesu konsumentów”, wskazując jednak w przepisie art. 24 ust. 3, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. Godzenie w zbiorowe interesy konsumentów oznacza zatem narażenie na uszczerbek interesów pewnej grupy lub wszystkich konsumentów, poprzez stosowaną przez przedsiębiorcę praktykę, obejmującą tak działania, jak i zaniechania. Ponadto, godzenie w zbiorowe interesy konsumentów może polegać zarówno na ich naruszeniu, jak i na zagrożeniu ich naruszenia. Ochrona zbiorowych interesów konsumentów ma miejsce wówczas, gdy działania przedsiębiorcy są powszechne w tym znaczeniu, że mogą dotknąć każdego konsumenta będącego lub mogącego być potencjalnie kontrahentem przedsiębiorcy. Przedmiotem ochrony są zatem interesy wszystkich aktualnych lub potencjalnych klientów – traktowanych jako grupa uczestników rynku zasługująca na szczególną ochronę (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2008 r., sygn. akt VI ACa 306/08).

Stanowisko to zostało potwierdzone również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu jednego z wyroków stwierdził, iż *„nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów można wszcząć tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydawane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczbie potencjalnych konsumentów”* (wyrok SN z dnia 12 września 2003 r., sygn. akt I CKN 504/01). W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy podkreślił, że *„praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest bowiem takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład grupy, do której adresowane są zachowania przedsiębiorcy, w taki sposób, że potencjalnie ofiarą takiego zachowania może być każdy konsument będący klientem lub potencjalnym klientem przedsiębiorcy”* (wyrok SN z dnia 10 września 2008 r., sygn. akt III SK 27/07; por. również wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 września 2013 r., sygn. akt VI ACa 67/13).

Nie ulega wątpliwości, że działanie przedsiębiorcy godzi w interesy konsumentów wtedy, gdy wywołuje negatywne skutki w sferze ich praw i obowiązków. Natomiast przez interes zbiorowy należy rozumieć interes dotyczący konsumentów jako określonej zbiorowości. Dla stwierdzenia godzenia w zbiorowe interesy konsumentów istotne jest ustalenie, że konkretne działanie przedsiębiorcy nie ma ściśle określonego adresata, lecz jest kierowane do nieoznaczonego z góry kręgu podmiotów. Jak podnosi się w doktrynie, w pojęciu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów mieści się także działanie przedsiębiorcy skierowane wprawdzie do oznaczonych (zindywidualizowanych) konsumentów, o ile przy tym konsumentów tych łączy jakaś wspólna cecha rodzajowa. Wówczas bowiem poszkodowana zostaje pewna grupa konsumentów, nie będąca jedynie – z punktu widzenia przedsiębiorcy stosującego daną praktykę – zbiorowością przypadkowych jednostek, lecz stanowiącą określoną i odrębną kategorię konsumentów, reprezentującą w znacznym stopniu wspólne interesy (zob. M. Szydło, *„Publicznoprawna ochrona zbiorowych interesów konsumentów”*, Monitor Prawniczy 2004/17/791). Należy zatem

przyjąć, że zbiorowy interes konsumentów nie musi odnosić się do nieograniczonej liczby konsumentów, których nie da się zindywidualizować, gdyż indywidualizacja konsumentów nie sprzeciwia się możliwości wyodrębnienia kategorii bądź zbioru konsumentów o pewnych cechach. Oznacza to, że nie ilość faktycznych, potwierdzonych naruszeń, ale przede wszystkim ich charakter, a w związku z tym możliwość (choćby tylko potencjalna) wywołania negatywnych skutków wobec określonej zbiorowości przesądza o naruszeniu zbiorowego interesu.

W niniejszej sprawie bez wątplenia mamy do czynienia z prawdopodobieństwem naruszenia praw potencjalnie nieograniczonej liczby konsumentów. Prezes Urzędu podejmując rozstrzygnięcie zawarte w niniejszej decyzji nie opierał się zatem na indywidualnych przypadkach przedstawianych przez konsumentów, a wziął pod uwagę działanie Banku odnoszące się do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, a więc pewnej, potencjalnie nieograniczonej liczby konsumentów, biorąc za podstawę ustaleń i rozważań materiał dowodowy dostarczony przez Spółkę, zawierający m.in. oświadczenie o sposobie ustalania okresowych należności kredytobiorców wraz z wyliczeniami kwoty odsetek jakie dotychczas Bank naliczył oraz kwoty odsetek, które naliczyłby przy zastosowaniu ujemnego oprocentowania kredytu CHF. Podkreślić przy tym należy, że działanie Banku było podejmowane w stosunku do potencjalnie nieoznaczonego z góry i licznego kręgu podmiotów. Oferta handlowa Banku kierowana była bowiem do wszystkich potencjalnych klientów. Tym samym kwestionowane przez Prezesa Urzędu działanie Spółki, polegające na sprzecznym z umowami o kredyt CHF zawartymi z konsumentami nieuwzględnianiu przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów ujemnej stawki bazowej LIBOR CHF, w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu, mimo że suma odsetek należnych dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów przekracza 1 grosz, mogło dotknąć każdego konsumenta, który zawarłby z Bankiem umowę kredytu CHF.

Interes konsumentów należy rozumieć jako interes prawny (a nie faktyczny), a więc uznany przez ustawodawcę na zasługujący na ochronę i zabezpieczenie. Naruszenie zbiorowego interesu konsumentów powiązane jest z naruszaniem interesów gospodarczych konsumentów. Pod tym pojęciem należy rozumieć zarówno naruszenie interesów *stricto* ekonomicznych (o wymiarze majątkowym), jak również prawo konsumentów do uczestniczenia w przejrzystych i niezakłóconych przez przedsiębiorcę warunkach rynkowych.

W przedmiotowej sprawie praktyka Banku może zagrazać przede wszystkim interesom ekonomicznym, poprzez przyjęcie przez Bank niezgodnego z umową i niekorzystnego dla konsumentów sposobu ustalania wysokości oprocentowania.

Powyższe uprawdopodobnia naruszenie w przedmiotowej sprawie zbiorowego interesu konsumentów, przez który należy rozumieć prawo wszystkich konsumentów do wykonywania umowy zgodnie z jej treścią, przepisami prawa powszechnie obowiązującego i z dobrymi obyczajami.

Zobowiązanie Banku złożone w trybie art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

Stosownie do przepisu art. 28 ust. 1 uokik, jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione – na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 100 ust. 1, lub będących podstawą wszczęcia postępowania – że został naruszony zakaz, o którym mowa w art. 24 uokik, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego zakazu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zakończenia naruszenia lub usunięcia jego skutków, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, zobowiązać przedsiębiorcę do wykonania tych zobowiązań.

W toku postępowania Bank złożył, w trybie art. 28 ust. 1 uokik, zobowiązanie do podjęcia działań zmierzających do zakończenia naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i usunięcia jego skutków poprzez uwzględnianie przy obliczaniu wysokości oprocentowania kredytów CHF ujemnej stawki bazowej LIBOR w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w umowach marży, poprzez:

1. przeliczenie oprocentowania kredytów hipotecznych wyrażanych/denominowanych/indeksowanych we franku szwajcarskim, zawartych z konsumentami, wykonywanych w dacie uprawomocnienia się decyzji zobowiązującej wydanej przez Prezesa UOKiK, z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla wszystkich okresów odsetkowych rozpoczynających się nie później niż w dniu poprzedzającym dzień, w którym decyzja zobowiązująca stanie się prawomocna, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjęła wartość ujemną i dokonanie zwrotu na rzecz klientów Banku w drodze przeksięgowania wewnętrznego na poczet raty kredytu należnej w najbliższym terminie płatności, z opisem „korekta - ujemny indeks” kwoty wynikającej z różnicy między tak obliczonym oprocentowaniem kredytu a oprocentowaniem rzeczywiście pobranym – w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji,

2. obliczanie oprocentowania kredytów wskazanych w punkcie 1 powyżej z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR na bieżąco, dla okresów odsetkowych, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, rozpoczynających się w dniu, w którym decyzja zobowiązująca stała się prawomocna lub po tym dniu – pod warunkiem, że suma odsetek należnych w poprzednich okresach odsetkowych oraz w bieżącym okresie odsetkowym przekracza 1 grosz – w ten sposób, że odsetki w danym okresie odsetkowym, w którym suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, będą pomniejszać ratę kredytu należną w kolejnym terminie płatności przypadającym po tym okresie odsetkowym w formie przeksięgowania wewnętrznego zapisem „korekta - ujemny indeks”,

3. przesłanie do klientów Banku posiadających kredyty wskazane w punkcie 1 powyżej, drogą pocztową lub elektroniczną, komunikatu informującego ich o działaniach podjętych przez Bank, o których mowa w punktach 1 i 2 powyżej; komunikat będzie zawierał informację, że wskazane w nim działania podejmowane przez Bank stanowią wykonanie zobowiązania nałożonego na Bank przez Prezesa Urzędu w decyzji zobowiązującej, z podaniem jej numeru i daty wydania; akcja informacyjna do klientów Banku zostanie

zakończona w terminie do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu wydania decyzji zobowiązującej,

4. opublikowanie odnośnika do niniejszej decyzji na głównej stronie internetowej Banku www.bph.pl, w terminie 5 dni od dnia jej uprawomocnienia się w ten sposób, że treść tej decyzji będzie dostępna na przedmiotowej stronie internetowej przez okres co najmniej 30 dni od dnia jej opublikowania.

Biorąc pod uwagę, że bezprawność działania Banku w zakresie praktyki opisanej w punkcie I sentencji decyzji została, jak wykazano wyżej, uprawdopodobniona, oraz że Spółka złożyła wniosek o przyjęcie złożonego w toku postępowania zobowiązania zmierzającego do zakończenia naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i usunięcia jego skutków, możliwe stało się skorzystanie przez Prezesa UOKiK z przewidzianej w art. 28 ust. 1 uokik możliwości nałożenia na Bank obowiązku wykonania tego zobowiązania.

Należy uznać, że nałożone na Bank zobowiązanie obejmuje działania zmierzające do zakończenia uprawdopodobnionego w toku niniejszego postępowania naruszenia art. 24 uokik i usunięcia jego skutków. Za jego przyjęciem przemawia okoliczność, że rozstrzygnięcie sprawy w oparciu o przepis art. 28 uokik zapewni szybką i skuteczną eliminację praktyki opisanej w punkcie I sentencji decyzji, co odbędzie się z korzyścią dla konsumentów.

Z uwagi na powyższe, zasadnym jest skorzystanie z instrumentu prawnego przewidzianego art. 28 ust. 1 uokik.

Mając powyższe na uwadze, **orzeczono jak w punkcie I sentencji decyzji.**

Informacja o stopniu realizacji zobowiązania

W związku z tym, że w punkcie I sentencji decyzji Prezes UOKiK, w zakresie opisanej w tym punkcie praktyki, nałożył na Spółkę obowiązek wykonania złożonego przez nią zobowiązania, należało wziąć pod uwagę treść art. 28 ust. 3 uokik. Zgodnie z tym przepisem, w decyzji zobowiązującej Prezes Urzędu nakłada na przedsiębiorcę obowiązek składania w wyznaczonym terminie informacji o stopniu realizacji zobowiązań.

Stosownie zatem do powołanego art. 28 ust. 3 uokik, Bank został zobowiązany do przedłożenia Prezesowi Urzędu, w terminie 4 miesięcy od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji, informacji o stopniu realizacji zobowiązania nałożonego w punkcie I sentencji niniejszej decyzji oraz dowodów potwierdzających jego wykonanie. Dowodami tymi będą:

1. dowody wykonania 10 przykładowych zanonimizowanych operacji zwrotu na rzecz klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku kwoty, o której mowa w punkcie I.1 sentencji niniejszej decyzji, wraz z wyliczeniem tej kwoty dla każdej z przedmiotowych operacji zwrotu;
2. wysłane do klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku 10 zanonimizowanych przykładowych informacji o pomniejszeniu raty kapitałowej kredytu należnej w kolejnym terminie płatności o odsetki z danego okresu

odsetkowego, w którym suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjęła wartość ujemną, zgodnie z punktem I.2 powyżej – dla okresów rozpoczynających się nie wcześniej niż w dniu uprawomocnienia się niniejszej decyzji, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, albo – jeżeli w tych okresach suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną dla mniejszej liczby ww. kredytów – informacji o pomniejszeniu kolejnej raty kapitałowej kredytu dotyczących wszystkich tych kredytów,

3. treść komunikatu, o którym mowa w punkcie I.3 sentencji niniejszej decyzji, wraz z 10 dowodami jego nadania do klientów Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku posiadających kredyty hipoteczne wyrażone/denominowane/indeksowane we frankach szwajcarskich,
4. zrzuty ekranu z głównej strony internetowej Banku BPH Spółka Akcyjna z siedzibą w Gdańsku z pierwszego i ostatniego dnia utrzymywania na tej stronie niniejszej decyzji.

Mając powyższe na uwadze, **orzeczono jak w punkcie II sentencji niniejszej decyzji.**

Pouczenie:

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.) – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie miesiąca od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

z up. Prezesa UOKiK
Łukasz Wroński
Z-ca Dyrektora
Departamentu Ochrony Interesów Konsumentów